

ВІДЗИВ

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Коваленка Дениса Володимировича на дисертацію

Камишнікової Ганни Володимирівни

**на тему «Формування правової компетентності майбутніх фахівців
готельного господарства та туризму в процесі професійної підготовки»,**

поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата

педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

В останні десятиріччя туризм перетворився в масове соціально-економічне явище, залучаючи з кожним роком у свої ряди все більше нових прихильників у різних країнах світу. У житті людини та суспільства загалом туризм виконує багато важливих функцій: рекреаційну, пізнавальну, розважальну, розвивальну, виховну, економічну та ін. Слід також зазначити, що туризм є однією з провідних галузей економіки, на яку припадає близько 6 % світового валового національного продукту та 7 % сумарних капітальних вкладень.

У світлі цього в економіці України, яка активно інтегрується у світове господарство, готельно-туристична галузь поступово перетворюється у важливий фактор соціально-економічного розвитку. Стратегічною метою розвитку цієї галузі в державі є створення системи якісних готельних та туристичних послуг, що стануть конкурентоспроможними на внутрішньому та світовому ринках. Варто відзначити, що в нашій країні існують сприятливі історичні, географічні, природні, соціально-демографічні передумови для інтенсивного становлення туризму.

Водночас зазначимо, що в готельно-туристичній індустрії існує низка факторів, які суттєво гальмують процес її розвитку. До цих факторів відноситься і низька обізнаність фахівців готельного господарства та туризму

в правовій сфері. Однак у процесі здійснення професійної діяльності вони мають правильно й оперативно вирішувати різні питання правового характеру, надавати своїм клієнтам правову допомогу. Тому важливою вимогою сьогодні є підвищення рівня сформованості правової компетентності майбутніх фахівців готельно-туристичного сектору. Отже, порушена здобувачкою проблема дослідження є дійсно злободенною й актуальною.

Слід відзначити, що в дисертації з належною аргументацією визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, причому всі компоненти наукового апаратуру повністю узгоджуються. Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу теоретичних і емпіричних методів дослідження, вибір яких зумовлювався сформульованою метою та був адекватним завданням, які послідовно реалізовувались під час його проведення. Вірогідність результатів експериментальної роботи доведена засобами математичної статистики, зокрема обчисленням критеріїв Пірсона та Стьюдента.

Опрацювання здобувачкою широкої джерельної бази (329 найменувань, із-поміж яких 9 – іноземними мовами) уможливило обґрунтоване визначення суперечностей, на розв'язання яких була спрямована дослідницька робота, а також формулювання її основних теоретичних положень, які було покладено в основу подальшого наукового пошуку. До позитивних аспектів дисертації доцільно також віднести обґрунтування Г. В. Камишніковою науково-методологічної основи дослідження проблеми формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму в процесі професійної підготовки. Цю основу складають такі підходи: системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний та герменевтичний.

У контексті порушеної проблеми значний інтерес викликають представлені в підрозділі 1.1 витоки ідеї формування правової компетентності особистості, що дозволяє простежити динаміку її розвитку в історії зі стародавніх часів та виявити, погляди яких мислителів значною мірою

вплинули на подальше становлення системи права. Як доведено дослідницею, зачатки ідеї про необхідність формування правової компетентності особистості з'явилися ще на етапі створення перших держав. У подальшій історії людства ця ідея набула подальшого розвитку у правових і освітніх теоріях науковців із різних країн, у тому числі України.

Важливо зауважити, що проведений Г. В. Камишніковою структурно-семантичний аналіз дав змогу уточнити суть ключових понять дослідження («туризм» «компетентність», «компетенція», «право», «освітня технологія»). На цій підставі дисертанткою було запропоноване авторське визначення поняття «правова компетентність майбутніх фахівців готельного господарства та туризму» як інтегративного професійно-особистісного утворення, що проявляється в правовій обізнаності та здатності працівника дотримуватись у своїй поведінці й фаховій діяльності чинних у цій галузі правових норм, а також у прагненні спонукати оточення до вирішення наявних проблем у межах правового поля.

Вагомою заслугою дисертантки є також вивчення практичного стану формування цієї компетентності у студентів вишів, в яких здійснюється професійна підготовка професійних кадрів для готельно-туристичного сектору, а також аналіз нормативних вимог, що висуваються до цієї підготовки. У дослідженні визначено, що в багатьох наукових працях, сучасних нормативних документах, котрі регламентують професійну підготовку майбутніх фахівців у туристично-готельній справі, наголошується на необхідності цілеспрямованого формування в них правової компетентності як важливої складової їхньої професійної компетентності, проте в реальній практиці системна робота в цьому напрямку викладачами не проводиться.

Зауважимо, що на врахування різних поглядів науковців з окресленого питання було зроблено висновок про те, що правова компетентність майбутніх фахівців готельного господарства та туризму містить такі структурні складники: мотиваційно-цільовий (наявність у майбутніх фахівців інтересу до

правової сфери, мотивів щодо оволодіння правовою компетентністю та спроможність формулювати послідовну низку цілей на цьому шляху), ціннісно-оціночний (прийняття студентами цінностей правової держави, усвідомлення значущості правових аспектів професійної діяльності, сприйняття права й правової компетентності як особистісних цінностей), когнітивно-функціональний (сформованість у майбутніх фахівців професійно необхідних знань і вмінь правового характеру в галузі цивільного, кримінального та міжнародного права) й особистісно-вольовий (сформованість особистісних якостей, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності в правовому полі; адекватність самооцінки студентів їх сформованості).

Особливо значущою науковою доробкою дисертантки, що свідчить про наукову новизну результатів дослідження, є теоретичне обґрунтування й розробка технології формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму, що реалізується на основі врахування специфічного правового ядра (цивільних, кримінальних, міжнародних правових норм) професійної діяльності фахівців готельно-туристичної галузі. Ця технологія включає такі блоки: концептуально-цільовий (мета, завдання, науково-методологічні підходи до проведення дослідження, принципи реалізації технології, функції правової компетентності); змістово-процесуальний (структура та зміст правової компетентності майбутніх фахівців у галузі туризму та готельного господарства, основні етапи її формування, визначений методичний інструментарій); контрольньо-результативний (критерії й показники, рівні сформованості правової компетентності студентів, очікуваний результат). Слід також зауважити, що ця технологія реалізується за такими етапами: мотиваційно-спонукальний (розвиток у майбутніх фахівців мотивів щодо постійного вдосконалення власної правової компетентності, усвідомлення необхідності засвоєння правових норм і дотримання їх у професійній діяльності й інших сферах

життєвої активності); організаційно-змістовий (забезпечення засвоєння студентами професійно необхідних знань і вмінь правового характеру); контрольнo-коригувальний (здійснення поточного контролю отриманих результатів щодо формування правової компетентності майбутніх фахівців та за необхідності внесення відповідних змін у педагогічну взаємодію).

Високої оцінки заслуговує також проведення педагогічного експерименту, який відзначається чіткістю поставленої мети і завдань його кожного етапу, вдалим поєднанням форм і методів роботи. Не викликають також заперечень обрані критерії й показники сформованості правової компетентності у студентів готельно-туристичних спеціальностей, а саме: мотиваційно-аксіологічний (сформованість мотивів щодо оволодіння правовою компетентністю; характер ціннісного ставлення до права й до правової компетентності); знаннєво-функціональний (сформованість професійно важливих правових знань і професійно необхідних умінь у правовій царині); особистісно-рефлексивний (сформованість визначених особистісних якостей; адекватність самооцінки студентами цих якостей). Експериментальною перевіркою запропонованої технології доведена її ефективність.

Наукові положення, навчально-методичні матеріали впроваджено в професійну підготовку майбутніх фахівців готельного господарства та туризму, що підтверджено відповідними довідками. Заслуговує на увагу, що теоретичні положення та практичні результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців готельного господарства та туризму й у системі підвищення кваліфікації викладачів вишів готельно-туристичного профілю для проведення семінарів, практикумів, факультативів. Це підтверджує практичну значущість результатів дослідження.

Слід зауважити, що висновки, представлені в дисертації, відрізняються чіткістю, конкретністю й достатньою переконливістю, відповідають

поставленим завданням та свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження. Виклад матеріалу дисертації відбувався за допомогою грамотного використання наукового стилю, тексту притаманна логіка і послідовність. Автореферат достатньо повно відображає основні положення дисертації, а його оформлення відповідає існуючим вимогам.

Основні теоретичні положення й висновки проведеного дослідження відображено в 13 наукових працях (11 – одноосібні), із них 6 статей у провідних фахових виданнях України, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні, 6 публікацій – у матеріалах конференцій. У публікаціях адекватно відбито зміст дисертаційної роботи, висвітлено основні теоретичні та практичні доробки авторки.

Однак, відзначаючи загальну теоретичну та практичну цінність проведеного Г. В. Камишініковою дослідження, висловимо деякі зауваження та побажання:

1. Вважаю, що в дисертації доцільно було б скоротити зміст параграфу, в якому представлено екскурс в історію розвитку проблеми формування правової компетентності особистості, а замість цього більш повно обґрунтувати змістове наповнення структурних компонентів правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму.

2. Одним із цінних здобутків дисертанта є проведений аналіз навчальних програм та планів, за якими здійснюється професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-туристичної галузі у вищій школі. Проте треба було більш докладно схарактеризувати правові аспекти цих документів.

3. Представлена наукова праця містить перелік тем лекцій, бесід, «круглих столів», дискусій правової спрямованості, що проводились зі студентами. Водночас зауважимо, що з тексту дисертації не завжди зрозуміло, на заняттях з яких начальних дисциплін та на яких курсах використовувались ті чи інші методи й форми організації навчальної діяльності студентів.

4. В умовах інтенсивної інтеграції України в європейський економічний, науковий, культурний простір, у дисертаційній праці було б доречно проаналізувати практичний стан формування правової компетентності студентів готельно-туристичних спеціальностей не тільки в українських, але в у зарубіжних закладах вищої освіти, що дало б змогу творчо використовувати накопичений ними цікавий досвід роботи в цьому плані у вітчизняній вищій школі.

5. У дисертації автор приділяє певну увагу висвітленню питання формування цієї компетентності в майбутніх фахівців готельно- туристичної галузі під час проходження ними виробничої практики. Оскільки ця робота має особливу практичну цінність, слід було її представити в тексті більш повно та системно.

6. Дисертація значно б виграла, якщо в додатках дисертації було наведено конкретні приклади планів-конспектів заходів, що проводились у межах експерименту з метою формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму.

Висловлені зауваження й побажання мають дискусійний характер та суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують її теоретичної та практичної цінності. Відзначені недоліки тільки підкреслюють можливості її подальшого вдосконалення і розвитку в майбутніх наукових пошуках дослідниці.

У цілому проведене Г. В. Камишнікової дослідження відрізняється актуальністю, цілісністю, завершеністю та самостійністю, воно має належну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У представленій дисертаційній роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити теоретичне узагальнення й запропонувати нове комплексне вирішення проблеми підвищення рівня сформованості правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму шляхом теоретичного обґрунтування, розробки, експериментальної перевірки

та практичного впровадження відповідної технології, що реалізується на основі врахування специфічного правового ядра професійної діяльності фахівців готельно-туристичної галузі.

Таким чином, можна підсумувати, що дисертація на тему «Формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму в процесі професійної підготовки» за своїм обсягом і обґрунтованістю проведених наукових розвідок, науковою значущістю отриманих результатів відповідає вимогам пп. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор, Камишнікова Ганна Володимирівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, доцент,
декан міжнародних освітніх програм
Української інженерно-педагогічної
академії (м. Харків)

Д. В. Коваленко

Лідиса Заєвідчу

Вчений секретар ІІІА

О.О. Шевченко